

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Освітньо-професійна програма Місцеве самоврядування
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти Бакалавр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
Лозинська Тамара Миколаївна
10 червня 2024 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Повноваження органів місцевого самоврядування в умовах
воєнного стану»**

виконала здобувач вищої освіти денної форми навчання

Мазничко Катерина Вікторівна

Керівник кваліфікаційної роботи

Лозинська Тамара Миколаївна

Полтава – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	7
1.1. Поняття місцевого самоврядування та його правове регулювання в Україні.....	7
1.2. Обмеження режиму воєнного стану щодо місцевого самоврядування	13
РОЗДІЛ 2 СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
2.1. Зміна повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.....	21
2.2. Взаємодія органу місцевого самоврядування з органами державної влади та населенням.....	29
2.3. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану	35
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ...	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТКИ	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Унаслідок початку повномасштабної війни в Україні, було оголошено воєнний стан, що змінило життя всіх громадян та функціонування державних установ.

На виконання Указу Президента України, затвердженого відповідним законом, обласні та Київська міська державна адміністрація, а також органи місцевого самоврядування мали створити ради оборони та надавати підтримку військовому командуванню у впровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. У зоні активних бойових дій у населених пунктах були сформовані військові адміністрації.

Незважаючи на воєнний стан, місцеве самоврядування продовжує свою діяльність і сьогодні. органи місцевого самоврядування на всіх рівнях співпрацюють з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а при потребі узгоджують між собою різні повноваження. Місцева влада отримала додаткові функції, пов'язані зі значним масовим переселенням осіб. Органи місцевого самоврядування організували реєстрацію осіб, що переселилися, надавали відповідні документи та, спільно з громадськістю, організували процес розміщення людей, які залишили свої домівки.

Актуальність дослідження базується на складних викликах, що виникли в сучасних умовах. У зв'язку з військовими діями, органи місцевого самоврядування стикаються з необхідністю забезпечення безпеки та дотриманням законності, в той час як збереження ефективного управління та захист прав громадян стає складним завданням.

Проблема дослідження полягає в тому, як забезпечити функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, зберігаючи демократичні принципи, права та свободи громадян, а також забезпечуючи ефективну роботу органів влади. Аспекти регулювання повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану відображена у працях: А. О. Бардінова [13], В. С. Говоров [18], А. В. Дубков [19], Я. В. Журавель [2], В. С.

Колтун [6], М. А, Міненко [20]. Зважаючи на таку увагу до дослідження, виникає потреба ретельного аналізу законодавства, міжнародного досвіду та практики управління в умовах кризових ситуацій для розробки оптимальних механізмів управління на місцевому рівні під час воєнного конфлікту.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету за темою: «Формування ефективної системи публічного управління в Україні» (номер державної реєстрації 01170003104, 2017-2026 рр.).

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних аспектів та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Для досягнення мети кваліфікаційної роботи у роботі було поставлено такі **завдання**:

- розкрити зміст місцевого самоврядування та його правове регулювання в Україні;
- систематизувати обмеження режиму воєнного стану щодо місцевого самоврядування;
- виявити зміну повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану;
- встановити особливості взаємодії взаємодію органу місцевого самоврядування з органами державної влади та населенням;
- обґрунтувати перспективи розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є діяльність органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Предметом дослідження є повноваження органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети, в роботі використано ряд наукових методів дослідження, а саме: аналіз наукової

літератури (вивчення наукових статей, монографій, підручників, нормативно-правових актів та інших джерел для формування теоретичної бази дослідження); системний аналіз (дослідження повноважень органів місцевого самоврядування як цілісної системи, з урахуванням взаємозв'язків та взаємозалежностей між її елементами); порівняльно-правовий метод (порівняння повноважень органів місцевого самоврядування в Україні з повноваженнями аналогічних органів в інших країнах, а також порівняння їх повноважень в мирний час та в умовах воєнного стану); формально-юридичний метод (дослідження нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування).

Інформаційну базу дослідження складають закони, укази, постанови та інші правові акти, які регулюють статус та функції місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні. Документи, опубліковані урядовими органами, військовим командуванням та іншими відповідними установами, що містять інформацію про роль та діяльність місцевих органів управління під час воєнного конфлікту.

Практична значущість дослідження полягає у реалізації на практиці основних положень та рекомендацій, викладених у дослідженні, пов'язаних із розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати дослідження за темою роботи відображені в публікаціях (Додаток А):

1. Мазничко К. В. Положення про центральні органи виконавчої влади: загальна характеристика та особливості. *Місьцеве самоврядування в Україні: теорія та практика*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 07 грудня 2022 року /за заг. ред. Т. М. Лозинської, О. В. Дорофєєва, Н. Л. Панасенко. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 18-20. URL: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/zbirnykkonferenciyimisceve_samovryaduvannya2022.pdf

2. Мазничко К. В. Взаємодія органів місцевого самоврядування з населенням під час дії воєнного стану. *Економіка та публічне управління: нові*

виклики та рішення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 18-19 січня 2024 р.; Редкол.: В. В. Лебедченко та ін. Харків: Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2024. С. 191-194. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A4%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%86%D0%AF_%D0%A5%D0%90%D0%86_601_18-19_01_2024.pdf

3. Мазничко К. В. Повноваження органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Матеріали науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти виробничих практик*. Випуск 17. Полтава: ПДАУ, 2024. С. 262-264.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота викладена на ... сторінках, складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 39 найменувань, додатків. Кваліфікаційна робота містить 9 таблиць, 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1. Поняття місцевого самоврядування та його правове регулювання в Україні

Розвиток теорії державного управління та концепцій місцевого самоврядування, а також формування моделей гармонійного поєднання державних, місцевих та громадських інструментів управління відбуваються в контексті еволюції наукового уявлення про роль держави, місцевих органів влади та громади у вирішенні суспільних завдань.

В сучасному українському суспільстві та державі виникла загальнонаціональна проблема: ефективність та якість роботи органів місцевого самоврядування недостатньо високі для створення сприятливих умов інноваційного розвитку територіальних громад. Більшість громад має недостатній рівень функціонування, що не забезпечує належного життєвого середовища та не відповідає потребам людей у всебічному розвитку та самореалізації. Надані органами місцевого самоврядування, державними та комунальними установами та організаціями послуги мають низьку якість та обмежену доступність, що позбавляє громадян конституційних гарантій та гальмує розвиток. Це викликано кількома причинами, однією з яких, на нашу думку, є відставання традиційних форм управління від нових вимог, що виникли внаслідок децентралізації, а саме недостатня самодостатність управлінської діяльності органів місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування є одним з ключових принципів сучасного демократичного суспільства, що забезпечує активну участь громадян у прийнятті рішень та виконанні державних функцій на рівні територіальних громад. В Україні поняття місцевого самоврядування та його правове регулювання зазнали історичного розвитку та змін, спрямованих на зміцнення демократичних інститутів та розвиток громадянського суспільства.

Наукові дослідження свідчать про формування кількох теорій місцевого самоврядування та різних підходів до його управління. Наприклад, О.С. Омельчук у своїй праці посилається на М. Грушевського, який розглядав «самоврядування як засіб зміцнення і саморозвитку національних територій за допомогою реалізації ідей «широкої козацької автономії» [1, с. 19]. У праці Я.В. Журавель зазначено, що «один з основоположників державницької теорії місцевого самоврядування, розрізняв компетенції органів самоврядування на дві сфери: «природну» (власну) та «урядову» (делеговану)» [2, с.56]. Він визнавав існування особливих місцевих повноважень і компетенцій, вважаючи, що ці особливі «громадські справи» водночас є і справами державними.

Аналіз поняття місцевого самоврядування як організації влади на місцях дозволяє визначити його як специфічну форму публічної влади. Ця форма влади самостійно здійснюється суб'єктами місцевого самоврядування через вирішення питань місцевого значення в рамках законодавства та не входить у систему державної влади [3].

У Енциклопедичному словнику з державного управління (Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.) місцеве самоврядування, розглянуте з погляду теорії демократичної держави, є важливим фактором у формуванні та розвитку демократії. Це пов'язано з тим, що воно забезпечує функціонування системи управління суспільними відносинами шляхом самодіяльності та саморегулювання. Як окремим громадянам, так і їх територіальним громадам надаються відповідні права та можливості, і вони діють у межах закону та під свою відповідальність [4, с.100].

Інший підхід, який пропонується в Енциклопедичному словнику з державного управління (Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна), полягає в тому, що «місцеве самоврядування є організаційною формою виконання населенням влади на місцях. Воно спрямоване на забезпечення самостійного прийняття рішень громадянами, які проживають на певній територіальній одиниці, щодо питань місцевого значення» [5, с. 88]. Це

робиться на основі інтересів населення, а також з урахуванням історичних та місцевих традицій.

Отже, більшість вчених трактують місцеве самоврядування як можливість громадян, що на підставі закону наділяються відповідною владою для управління справами місцевого значення та вирішення нагальних питань на певній території.

У літературі можна знайти інші підходи до визначення ознак місцевого самоврядування. Наприклад, у праці В. С. Колтун зазначено, що місцеве самоврядування є особливою формою публічної влади, яка відрізняється від державного механізму управління суспільством і державою. «Важливим аспектом місцевого самоврядування є його специфічний об'єкт управління - питання місцевого значення, перелік яких закріплюється законодавством. Тоді як зі специфічних суб'єктів місцевого самоврядування є територіальна громада, яка може перетворитися з учасника управління в його первинного суб'єкта. У самоврядуванні важливим є вплив управлінської системи самої на себе» [6, с.68].

Самостійність місцевого самоврядування проявляється у його організаційній і матеріально-фінансовій відокремленості, а також у самостійному вирішенні місцевих питань у межах компетенції, закріпленої законодавством, та відповідальності перед законом [7, с.34].

Зазначений перелік ознак надає можливість розглядати місцеве самоврядування як цілісне явище і розуміти його значення. Ці ознаки відображають властивості, які притаманні місцевому самоврядуванню, а також вказують на його вагомість. Місцеве самоврядування спрямоване на розвиток демократичних засад соціальних відносин, надання правових гарантій та забезпечення можливості громадян реалізувати свої громадянські права. Воно є важливим суб'єктом політики в сучасному суспільному житті, оскільки сприяє укріпленню позицій громадської думки. При розгляді місцевого самоврядування важливу роль відіграють не лише його ознаки, але й функції, які є важливим компонентом його правового статусу. Такий підхід

дозволяє краще розуміти природу та значення місцевого самоврядування в сучасному суспільстві.

Функції місцевого самоврядування можна класифікувати за сферами та формами діяльності, що відображає широкий спектр завдань, які виконуються на місцевому рівні. За сферами діяльності місцеве самоврядування виконує такі функції: (рис.1.1.).

Рис.1.1. Функції місцевого самоврядування за сферами діяльності

Джерело: узагальнено автором за даними [21, с.90]

Згідно рис.1.1, функції місцевого самоврядування включають активну участь громадян у прийнятті рішень щодо питань, які стосуються їхнього місцевого середовища. Забезпечують ефективне управління комунальним майном та ресурсами місцевої території. Спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку економіки, соціальної сфери та культурного життя місцевої громади. Забезпечують населення різноманітними соціальними послугами, такими як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист тощо. Включають в себе забезпечення дотримання законів, охорону прав та свобод громадян, забезпечення громадської безпеки, а також підтримку та допомогу потребуючим шаром населення, включаючи програми соціального захисту та працевлаштування. Включають розвиток місцевих економічних

зв'язків та залучення іноземних інвестицій та збереження та охорону природних ресурсів та довкілля, управління земельними ресурсами та земельними відносинами на місцевому рівні. Забезпечують ведення обліку, реєстрацію та надання інформації на місцевому рівні.

Функції, що виконуються місцевим самоврядуванням, класифіковані за формами діяльності, наведено на рис.1.2.

Рис.1.2. Функції місцевого самоврядування за формами діяльності

Джерело: узагальнено автором за даними [22, с.135].

Отже, згідно рис.1.2., органи місцевого самоврядування, у здійсненні своєї нормотворчої функції, ухвалюють відповідні нормативні акти, які застосовуються лише на конкретній території (мають локальний характер). Вони розробляють та приймають регламенти для роботи ради та статут територіальної громади. Діяльність цих органів має відповідати ухваленим нормами. Представницькі органи місцевого самоврядування здійснюють установчу функцію під час пленарних засідань, де вони вирішують питання про склад ради, її виконавчих органів, апарату ради та її виконавчих органів, забезпечуючи при цьому принцип організаційної самостійності місцевого самоврядування.

Отже, аналізуючи функції місцевого самоврядування, стає очевидним, що вони охоплюють широкий спектр соціально-важливих аспектів. Кожна з цих функцій має бути належним чином регульована для ефективної організації життя суспільства. Зокрема, важливим є забезпечення законності та правопорядку, охорона громадського миру та спокою, що займає центральне місце. Роль місцевого самоврядування стає все більш значущою в умовах створення надійної політичної системи, що відповідає загальнолюдським ідеалам та потребам. Необхідним є зміцнення гарантій, особливо у сферах політичних та економічних відносин, де вирішуються найважливіші питання соціального життя та формуються стратегічні напрямки розвитку. Місцеве самоврядування позитивно впливає на організацію суспільного життя, ставши основою встановлення загального порядку.

На основі наведеного дослідження, узагальнимо в табл.1.1 наукові підходи до трактування поняття «місцеве самоврядування».

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування поняття «місцеве самоврядування»

Науковий підхід	Прихильники	Трактування поняття
Національно-демократична теорія	М. С Грушевський	Самоврядування як засіб зміцнення і саморозвитку національних територій
Державницька теорія	Леонід Штейн	Самоврядування як система поділу повноважень між центром і місцевими органами
Громадянська теорія	Алексіс де Токвіль	Самоврядування як форма народовладдя, де основними суб'єктами є громади
Теорія вільної або природної громади	Г. Ікава	Самоврядування як система, що базується на самоорганізації та самооподаткуванні громад
Теорія локальної публічної корпорації	І. С. Щebetун	Самоврядування як форма публічної влади, що має статус локальної публічної корпорації
Демократична теорія	В. Сенчук	Самоврядування як фактор формування та розвитку демократії
Організаційна теорія	І. С. Пирога, М.І. Пирога	Самоврядування як організаційна форма виконання населенням влади на місцях
Теорія самоорганізації	Л. А. Сидорчук	Самоврядування як рівень влади, що організовується самостійно мешканцями

Джерело: узагальнено автором за даними [3; 36]

Можна зробити висновок, що існуючі наукові підходи до місцевого самоврядування розкривають його різноманітні аспекти та значення для суспільства. Кожен з цих підходів вносить важливий внесок у розуміння сутності та значення місцевого самоврядування в сучасному суспільстві.

Отже, поняття місцевого самоврядування та його правове регулювання в Україні є важливими складовими демократичного розвитку країни. Місцеве самоврядування є важливим елементом політичної системи, що передбачає делегування владних повноважень на місцевому рівні. Це поняття означає відповідальність і участь громади у вирішенні питань, що стосуються їхнього життя та розвитку території. Місцеве самоврядування сприяє зміцненню демократичних процесів, оскільки воно надає можливість громаді самостійно впливати на своє оточення та приймати рішення за місцем проживання. Відображаючи різноманітні аспекти суспільного життя, місцеве самоврядування допомагає забезпечити ефективне функціонування громад і вирішення їхніх потреб і проблем. Підтримка та розвиток місцевого самоврядування є важливим кроком у зміцненні демократії та побудові справедливого суспільства.

1.2. Обмеження режиму воєнного стану щодо місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні базується на принципах конституційної легітимності, незалежності, відкритості, відповідальності та ефективності. Згідно з Конституцією України, місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами на засадах децентралізації влади та фінансів, забезпечуючи їм право приймати рішення з питань місцевого значення. Основними органами місцевого самоврядування є місцеві ради та виконавчі органи, обрані громадою на демократичних засадах.

Правове регулювання місцевого самоврядування в Україні ґрунтується на ряді нормативно-правових актів, зокрема Конституції України, Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», Кодексів про адміністративно-

територіальний устрій України та про адміністративні послуги, а також інших законодавчих актів. Ці норми визначають правові засади організації та функціонування місцевого самоврядування, регламентують порядок формування місцевих рад, визначають компетенцію органів місцевого самоврядування, а також встановлюють принципи міжбюджетних відносин між центральною владою та місцевими органами.

Початок становлення місцевого самоврядування в Україні був пов'язаний із Конституцією 1996 року, яка визначила принципи та основи діяльності місцевих органів влади. Згодом прийнято ряд законодавчих актів, серед яких особливе значення мають Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про фінансове забезпечення місцевих бюджетів» та інші. Ці закони встановлюють порядок формування, повноваження та фінансування органів місцевого самоврядування на різних рівнях.

Значний крок у розвитку місцевого самоврядування в Україні був здійснений з прийняттям Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» у 2015 році, який передбачає децентралізацію влади та перерозподіл повноважень між центральною та місцевою владою. Цей закон сприяв створенню нової системи місцевого самоврядування, зокрема, впровадженню об'єднаних територіальних громад, які мають розширену компетенцію та більші повноваження у вирішенні питань місцевого значення.

Правова реалізація місцевого самоврядування під час воєнного стану базується на відповідних нормативно-правових актах, включаючи Конституцію України, закони про місцеве самоврядування та службу в органах місцевого самоврядування. Ці норми визначають компетенцію органів місцевого самоврядування та встановлюють порядок їх діяльності. Однак, 24 лютого 2022 року Україна стикнулася з новими викликами, вперше оголошено воєнний стан, який охопив всю країну. У зв'язку з воєнним станом відбулися суттєві зміни у діяльності органів місцевого самоврядування. Для початку обґрунтуємо сутність поняття «воєнний стан».

Поняття «військовий стан» та «воєнний стан» використовуються для опису різних ситуацій, пов'язаних з військовими діями або кризовими ситуаціями в країні, і інколи їх вживають як синоніми, що є помилкою, оскільки вони мають різний зміст та контекст вживання. Відобразимо в табл. 1.2 особливості даних понять та їхні характеристики.

Таблиця 1.2

Правові відмінності між «воєнним станом» та «військовим станом»

Критерій	Воєнний стан	Військовий стан
Визначення	Правовий режим, який вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та суверенітету	Стан війни, який може бути оголошений Верховною Радою України за поданням Президента України у разі збройної агресії проти України або загрози такої агресії
Законодавче регулювання	Закон України «Про правовий режим воєнного стану»	Закон України «Про оборону України»
Мета	Забезпечення оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу	Відсіч збройної агресії проти України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу
Наслідки	Введення воєнного стану може призвести до обмеження конституційних прав і свобод громадян, а також до запровадження додаткових обов'язків	Оголошення воєнного стану означає, що Україна перебуває у стані війни з іншою державою
Тривалість	Не може перевищувати 30 діб, але може бути продовжено Верховною Радою України за поданням Президента України	Триває до закінчення війни

Джерело: узагальнено автором за даними [9; 31; 32]

Військовий стан – це стан, коли влада в країні частково або повністю переходить у руки військового керівництва. Це зазвичай виникає внаслідок війни, збройного конфлікту або великої загрози зовнішнього вторгнення. У військовому стані, військові органи отримують розширені повноваження і контроль над цивільним населенням та інституціями країни. Військовий стан зазвичай оголошується з метою забезпечення безпеки та захисту держави від зовнішніх загроз [8].

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в країні в разі загрози національній безпеці, внутрішнього конфлікту або великих

небезпек. У воєнний стан, дії влади зазвичай обмежуються або регулюються особливими правилами, що дозволяють урядові приймати термінові заходи для забезпечення безпеки та порядку в країні. Воєнний стан може вводитися як у разі зовнішньої агресії, так і в ситуаціях внутрішнього небезпеки, таких як великі загрози тероризму, громадянських конфліктів тощо [9; 31].

Отже, хоча обидва поняття пов'язані з військовими або кризовими ситуаціями, вони відрізняються за своїм характером, контекстом та метою вживання. Військовий стан передбачає перехід контролю до військових органів у разі війни або зовнішньої агресії, тоді як воєнний стан вводиться для забезпечення порядку та безпеки в умовах внутрішньої або зовнішньої загрози.

В умовах воєнного стану, коли загроза для безпеки та стабільності суспільства зростає, роль місцевого самоврядування набуває особливого значення. Відповідно до принципів демократії та децентралізації влади, місцеве самоврядування здатне забезпечити ефективне управління на місцях, враховуючи специфіку потреб та інтересів конкретних громад.

Законодавство визначає введення воєнного стану як спеціального правового режиму, що може бути застосований в Україні або в певних її територіальних одиницях у разі агресії або загрози нападу, що загрожує державній незалежності, територіальній цілісності України. Цей режим передбачає делегування відповідним органам державної влади, військовому керівництву, військовим адміністраціям та місцевим органам влади повноважень, необхідних для захисту від загрози, відсічі збройної агресії, забезпечення національної безпеки, подолання загрози державній незалежності України та її територіальній цілісності. Це також включає тимчасові обмеження конституційних прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб, обумовлені загрозою, з урахуванням визначеного періоду часу, протягом якого ці обмеження діють [10, с.30].

Наведена дефініція була ухвалена законодавцем у 2015 році і залишається актуальною з моменту настання повномасштабної агресії. Згідно

з цим визначенням, обмеження конституційних прав і свобод осіб та прав і законних інтересів юридичних осіб є необхідною складовою цього спеціального правового режиму. Першою правовою підставою для їх обмеження фактично є введення воєнного стану. Порядок введення воєнного стану визначається статтею 5 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» і включає цілий комплекс заходів, що передують введенню воєнного стану та обмеженню прав і свобод осіб. Останнім етапом є публікація Указу Президента України разом з відповідним законом, що підтверджує такий Указ Президента України та набуття ним чинності [8].

Згідно з пунктом 5 частини 1 статті 5 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», указ Президента України про введення воєнного стану повинен містити повний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються в зв'язку з введенням воєнного стану, із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із вказівкою строку дії цих обмежень. [8] Наприклад, указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» [9] вказує, що «можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, визначені у статтях 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в обсязі, який необхідний для забезпечення можливості впровадження та реалізації заходів правового режиму воєнного стану...» [11].

Одним із ключових аспектів обмеження режиму воєнного стану стосується збереження прав і можливостей місцевого самоврядування. Місцеві органи влади є найближчими до громадян та краще розуміють їхні потреби та проблеми. Під час кризових ситуацій місцеве самоврядування може бути важливим інструментом для ефективного управління ситуацією та надання допомоги місцевому населенню.

Однак під час воєнного стану ці принципи можуть бути під загрозою. Уряд може ввести обмеження щодо повноважень місцевих органів влади з

метою забезпечення централізованого керування ситуацією. Це може включати скасування виборів, призначення тимчасових адміністрацій або обмеження фінансової автономії місцевих установ. Такі заходи, хоча і можуть бути обґрунтованими у деяких випадках, все ж можуть порушувати принципи демократії та самоврядування.

Воєнний стан ставить перед органами місцевого самоврядування складні завдання щодо забезпечення безпеки та допомоги населенню. Місцеві владні структури повинні мати чіткі плани дій у випадку загрози чи нападу, здатність організувати евакуацію, забезпечити безпеку мешканців та інфраструктуру. Крім того, вони повинні бути готові забезпечити постачання продуктів харчування, медичну допомогу та інші життєво важливі ресурси у разі обмеженого доступу до них [12].

Друга важлива задача місцевого самоврядування в умовах воєнного стану - збереження громадського порядку та правопорядку. Органи місцевого самоврядування спільно з правоохоронними органами повинні контролювати ситуацію на території, запобігаючи погромам, плінтусам, розбратам та іншим проявам соціальної напруги. Важливою є також психологічна підтримка населення та забезпечення інформацією про поточну ситуацію та заходи безпеки [13, с.134].

Воєнний стан може призвести до обмеження доступу до ресурсів та знищення життєво важливих об'єктів. Місцеві органи влади повинні працювати над відновленням інфраструктури, забезпеченням доступу до основних послуг, таких як вода, електрика, медична допомога тощо.

Важливим елементом роботи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану є збереження міжетнічної та міжконфесійної гармонії. Воєнний конфлікт може призвести до загострення міжнаціональних та міжрелігійних відносин. Органи місцевого самоврядування мають важливу роль у сприянні взаєморозумінню та толерантності, у забезпеченні умов для співіснування різних культур та віросповідань.

Збереження принципів місцевого самоврядування в період воєнного стану важливе не лише з точки зору збереження демократії, а й з погляду ефективності управління. Місцеві органи влади мають найбільшу експертизу та зв'язок з місцевим населенням і можуть ефективно вирішувати проблеми на місцевому рівні. Обмеження їхніх повноважень може призвести до збільшення бюрократії та неефективного управління кризовою ситуацією [14].

Під час дослідження конституційних положень, які регулюють обмеження прав осіб під час дії особливих правових режимів, науковці пропонують розділити ці обмеження на наступні категорії, рис.1.4.

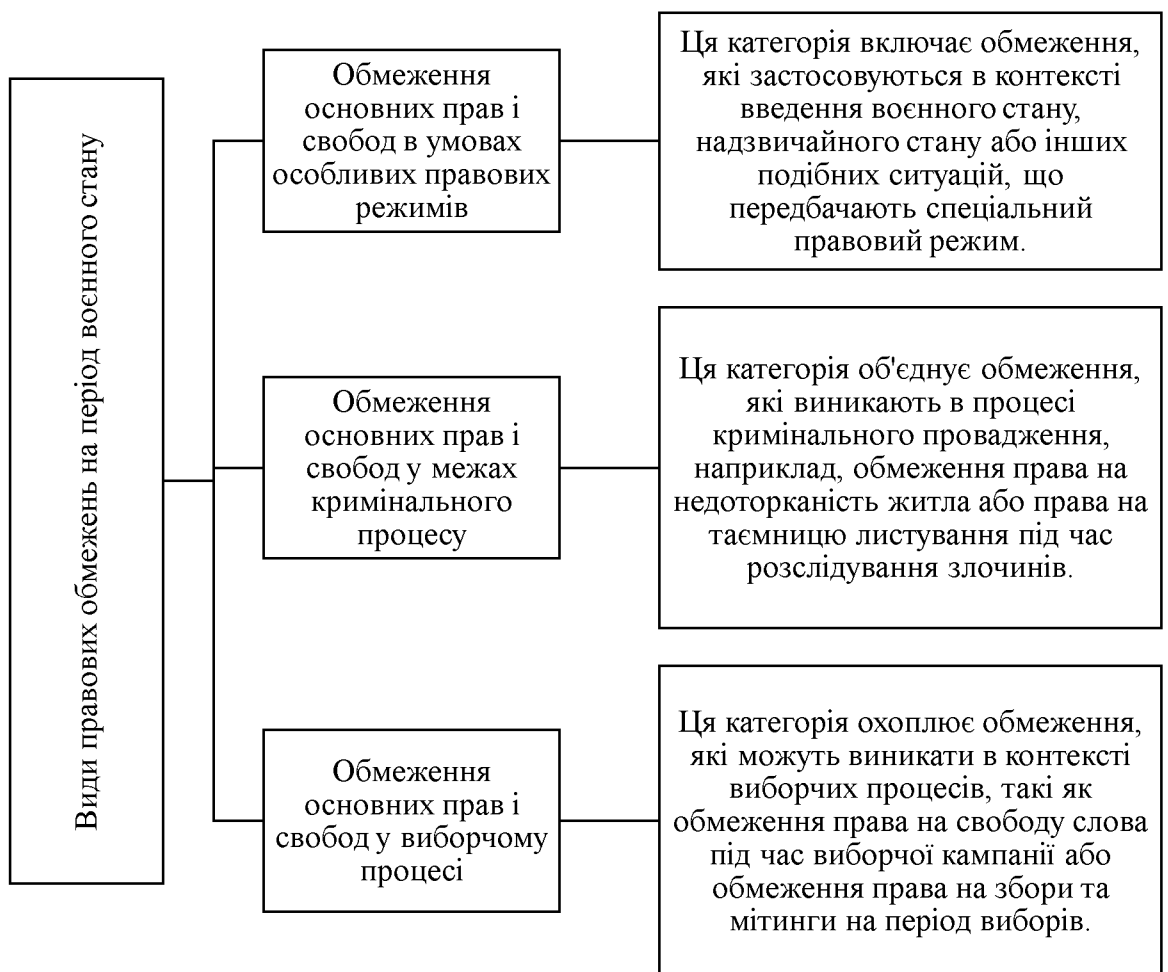

Рис.1.4. Види правових обмежень на період воєнного стану

Джерело: узагальнено автором за даними [22, с.47]

Розрізнення наведених на рис.1.4 категорій допомагає в з'ясуванні та розумінні природи та обсягу обмежень прав і свобод осіб у різних ситуаціях, що відповідає вимогам правової науки та практики.

Для забезпечення балансу між потребами безпеки та збереженням принципів демократії та самоврядування важливо, щоб обмеження режиму воєнного стану були тимчасовими та обмеженими. Уряди повинні розробляти чіткі та прозорі механізми обмеження повноважень місцевих органів влади, які забезпечують необхідність заходів безпеки, але водночас захищають основні права та свободи громадян.

Таким чином, нормативно-правова база забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні є важливим інструментом для забезпечення ефективного управління та розвитку місцевих громад. Обмеження режиму воєнного стану щодо місцевого самоврядування має бути обґрунтованим, обмеженим та тимчасовим. Збереження принципів демократії та самоврядування є важливим для забезпечення стабільності та ефективного управління в періоди кризи чи загрози. Робота місцевого самоврядування в умовах воєнного стану вимагає від органів влади та громадянського суспільства великої відповідальності, координації та мобілізації ресурсів. Це виклик, який вимагає не лише реакції на поточні події, але й розвиненості стратегічного мислення та готовності до довготривалої роботи над відновленням та розвитком громад.

РОЗДІЛ 2

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Зміна повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану

Байрак – село в Україні, у Полтавському районі Полтавської області. До 2020 р. орган місцевого самоврядування – Байрацька сільська рада, після реорганізації було створено старостат, до якого увійшли с. Байрак, с. Одаріківка, с. Петренки із загальним населенням 480 осіб [15].

На рівні сіл та селищ, які входять до складу територіальних громад, функціонує посада старости, який здійснює представництво інтересів мешканців цих територій. Згідно з частиною 2 статті 141 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», старосту обирають жителі села чи селища, які знаходяться на певній території старостинського округу. Вибори проводяться на основі загального, рівного та прямого виборчого права через таємне голосування. Староста здійснює свої повноваження на постійній основі [15].

Згідно із законом «Про місцеве самоврядування в Україні», виконавчі органи сільських, селищних та міських рад — це виконавчі комітети, відділи, управління та інші аналогічні структури, які утворюються радами як виконавчі органи. У своїй діяльності та звітності вони підпорядковані та звітують перед відповідними радами, а стосовно делегованих повноважень вони подають звіти органам виконавчої влади на державному рівні [16].

На сьогодні, старостат очолює Туркот Світлана Анатоліївна. Також штат налічує в собі адміністратора – Кудибаба Олена Валеріївна, землеміра – Ландар Любов Миколаївна, а також 1 особа водій. Відобразимо на рис.2.1 організаційну структуру Виконавчого комітету.

Рис. 2.1. Організаційна структура виконавчого комітету Диканської селищної ради

Джерело: узагальнено автором за даними [15].

Згідно рис. 2.1, організаційна структура виконавчого комітету Диканської селищної ради включає ключові посади, які забезпечують ефективну діяльність та керівництво органом місцевого самоврядування. Голова виконавчого комітету виступає як головний керівник, який забезпечує загальний нагляд і координацію діяльності комітету. Адміністратор, у свою чергу, відповідає за адміністративне та організаційне забезпечення роботи, забезпечує відповідність процедур вимогам законодавства, координує документообіг та сприяє плануванню нарад та зустрічей. Землемір відіграє важливу роль у керуванні земельними питаннями, забезпечуючи контроль за обігом земельних ділянок, оцінку земельних ресурсів та дотримання норм законодавства. Крім того, в наявності є водій, що відіграє важливу роль у транспортному та організаційному забезпеченні роботи комітету.

Ця організаційна структура забезпечує функціонування виконавчого комітету Диканської селищної ради, розподіляючи обов'язки та відповідальність між ключовими посадами для ефективної роботи органу та надання якісних послуг мешканцям села.

Діяльність виконавчого комітету Диканської селищної ради охоплює широкий спектр напрямків, функцій та видів послуг, спрямованих на розвиток та ефективне функціонування селища. Основні аспекти діяльності виконавчого комітету Диканської селищної ради наведено на рис.2.2.

Рис. 2.2. Обов'язки виконавчого комітету Диканської селищної ради

Джерело: узагальнено автором за даними [15].

Виконавчий комітет Диканської селищної ради с. Байрак має широкий спектр обов'язків, спрямованих на соціальний та економічний розвиток селища. Це включає розробку та впровадження програм розвитку, підтримку підприємницької діяльності та створення нових робочих місць. Особлива увага приділяється підвищенню якості життя мешканців та ефективному управлінню місцевим бюджетом, забезпеченню фінансової стабільності та раціональному використанню ресурсів. Крім того, комітет відповідає за

управління муніципальною власністю, надання соціальних послуг та розвиток інфраструктури, а також активно сприяє організації діалогу та взаємодії з громадськістю для вирішення нагальних питань селища.

В умовах воєнного стану зміна повноважень виконавчого комітету Диканської селищної ради стає не лише необхідністю, але й важливою стратегічною мірою для забезпечення безпеки, порядку та ефективного управління на території. Воєнний стан, що включає в себе загрозу військової агресії та інші надзвичайні обставини, потребує оперативної реакції владних структур, зокрема місцевого самоврядування.

Однією з ключових функцій виконавчого комітету у воєнний час є організація діяльності місцевих служб безпеки, в тому числі поліції, пожежної охорони, швидкої допомоги та інших. Важливою є також координація зв'язку з військовими частинами та іншими правоохоронними органами для забезпечення спільної діяльності у вирішенні екстрених ситуацій.

Зміна повноважень виконавчого комітету у таких умовах передбачає розширення компетенції в напрямку забезпечення безпеки громади, здійснення евакуаційних заходів, забезпечення ланцюжка постачання необхідних ресурсів, контролю за дотриманням законів та нормативів у громаді. Виконавчий комітет стає своєрідним штабом цивільного захисту, готовим координувати дії в разі воєнного конфлікту.

Забезпечення цивільного захисту є одним із основних обов'язків органів місцевого самоврядування. Організація оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій в с. Байрак проводиться відповідно до Положення № 733 [17].

Виконавчим комітетом призначено відповідальну особу за звучання сирени в селі під час сигналу «Повітряна тривога». Ця особа відповідає за розповсюдження звукового сигналу та забезпечення регулярної технічної перевірки та обслуговування. Місце розташування сигналу – сільська школа, в підвалі якої також організовано бомбосховище та пункт незламності (Додаток Б). З метою забезпечення цілодобового функціонування,

організовано чергування із веденням відповідного журналу та графіку. Місткість бомбосховища становить 150 осіб, матеріально-технічне забезпечення відображено в Додатку Б.

Фінансування заходів цивільного захисту для населення здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань, виділених на цільові програми з цивільного захисту, а також з інших джерел. До інших джерел відносяться благодійні внески чи пожертвування від приватних осіб, бізнесів або громадських організацій, спрямовані на підтримку програм та заходів з цивільного захисту. А також додаткові кошти, залучені в рамках спеціальних проектів або ініціатив, які фінансуються міжнародними організаціями, фондами або програмами. Структура фінансування відображена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура фінансування заходів цивільного захисту в с. Байрак Диканської селищної ради, 2021-2023 р., тис. грн

Показник	Роки			Абсолютне відхилення (2023 р від 2021 р)	Темп зміни 2023 р від 2021 р, %
	2021	2022	2023		
Загальний обсяг фінансування	77,00	281,30	345,30	268,30	348,44
Бюджетні джерела	54,30	120,50	175,90	121,60	223,94
Інші джерела	22,70	160,80	169,40	146,70	646,26

Джерело: узагальнено автором за даними [24]

Згідно табл. 2.1, загальний обсяг фінансування значно зріс протягом трьох років, з 77,00 тис. грн у 2021 році до 345,30 тис. грн у 2023 році. Це є значним підвищенням на 268,30 тис. грн або на 348,44%. Бюджетні джерела фінансування також відзначилися значним зростанням з 54,30 тис. грн у 2021 році до 175,90 тис. грн у 2023 році. Це становить приблизно 223,94% збільшення за період. Інші джерела фінансування також зросли із 22,70 тис. грн у 2021 році до 169,40 тис. грн у 2023 році. Це показує зростання на 146,70 тис. грн або на 646,26%.

Отже, за аналізований період видно, що фінансування заходів цивільного захисту в с. Байрак значно зросло, зокрема, як за рахунок

бюджетних, так і за рахунок інших джерел фінансування. Відобразимо на рис.2.3. цільове спрямування коштів.

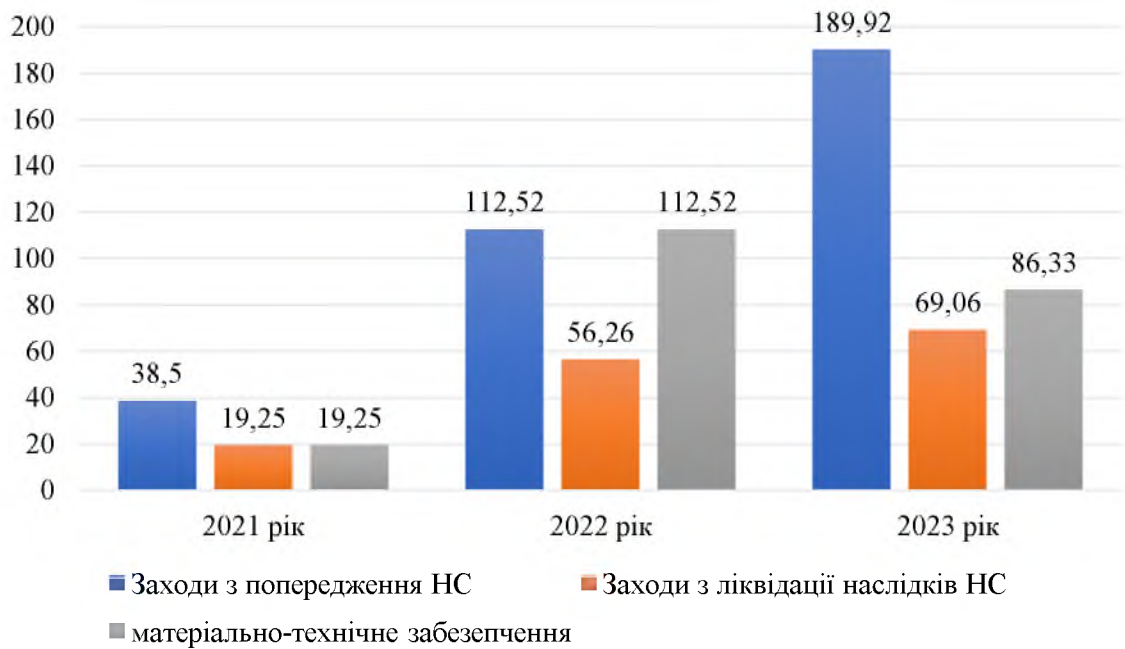

Рис. 2.3. Цільове спрямування коштів на цивільний захист Диканської селищної ради, 2021-2023 рр., тис. грн

Джерело: узагальнено автором за даними [15].

Згідно рис. 2.3, значна частка коштів спрямовується на заходи з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС). Фінансування в цій категорії значно зросло з 38,5 тис. грн у 2021 році до 189,92 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про акцент на попередженні та зменшенні ризиків виникнення надзвичайних ситуацій. Від так, громада прийняла активну участь у придбанні для земляків транспортних засобів, дронів, амуніції тощо.

Виділення коштів на ліквідацію також є важливою складовою програми цивільного захисту і вони також збільшилися з 19,25 тис. грн у 2021 році до 69,06 тис. грн у 2023 році. Оскільки з початку повномасштабної війни с. Байрак не зазнавало матеріальних збитків, частка фінансування за даним напрямком є незначною

Фінансування матеріально-технічного забезпечення також зросло з 19,25 тис. грн у 2021 році до 86,33 тис. грн у 2023 році. Це включає закупівлю

та підтримку необхідного обладнання, техніки та матеріалів для ефективного функціонування цивільного захисту населення, а саме встановлення сирени, облаштування бомбосховища та пункту незламності. Узагальнимо структуру цільового спрямування коштів на рис.2.4.

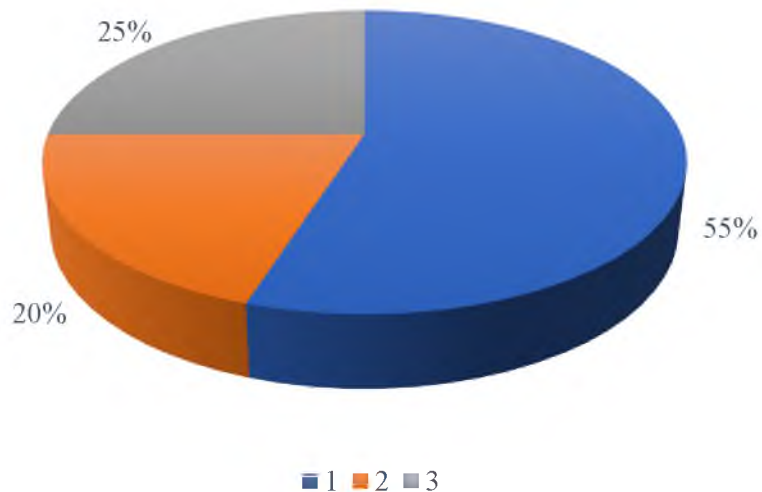

Рис. 2.4. Структура цільового спрямування коштів на цивільний захист Диканської селищної ради, 2023 р., %

Джерело: узагальнено автором за даними [15].

Зростання обсягів фінансування на всі цільові напрямки свідчить про зростаючу увагу влади до питань безпеки та готовності до надзвичайних ситуацій. Відповідно, це може сприяти покращенню системи цивільного захисту та зменшенню ризиків для населення в разі надзвичайних подій.

Узагальнимо в табл. 2.2 порівняння зміни повноважень у громаді до введення воєнного стану та в сучасних умовах. У випадку воєнного стану, коли загроза безпеці нації стає найвищою, зміна повноважень виконавчого комітету Диканської селищної ради є не лише необхідністю, але й показником готовності владних структур до ефективного реагування на надзвичайні ситуації. Розширення його компетенції у напрямку забезпечення безпеки та порядку створює передумови для успішного подолання викликів, які виникають у воєнний період. Таким чином, у контексті введення воєнного стану в с. Байрак, зміна повноважень виконавчого комітету Диканської

селищної ради набуває критичного значення для забезпечення безпеки, порядку та ефективного управління на території.

Таблиця 2.2

Зміна повноважень виконавчого комітету Диканської селищної ради в умовах воєнного стану

Порівняльна ознака	До введення воєнного стану	Під час введення воєнного стану
Затвердження бюджету	Затверджує бюджет селищної ради	Затверджує бюджет селищної ради з урахуванням потреб воєнного стану
Управління майном	Здійснює управління майном, що належить селищній раді	Здійснює управління майном, що належить селищній раді, а також може використовувати його для потреб оборони
Здійснення закупівель	Здійснює закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до законодавства	Здійснює закупівлі товарів, робіт і послуг, необхідних для забезпечення потреб оборони, у тому числі без дотримання тендерних процедур
Забезпечення життєдіяльності селища	Забезпечує життєдіяльність селища, організовує надання комунальних послуг	Забезпечує життєдіяльність селища в умовах воєнного стану, організовує надання комунальних послуг, а також вживає заходів для захисту населення від надзвичайних ситуацій
Організація роботи	Організовує роботу селищної ради, приймає рішення з питань, що належать до його компетенції	Організовує роботу селищної ради в умовах воєнного стану, приймає рішення з питань, що належать до його компетенції, а також з питань, пов'язаних з обороною

Джерело: узагальнено автором.

Воєнний стан вимагає оперативної реакції владних структур, зокрема місцевого самоврядування. Однією з ключових функцій Виконавчого комітету є організація діяльності місцевих служб безпеки, у тому числі поліції, пожежної охорони, швидкої допомоги та інших, а також координація зв'язку з військовими частинами та іншими правоохоронними органами. Зміна повноважень передбачає розширення компетенції щодо забезпечення безпеки громади, здійснення евакуаційних заходів, контролю за додержанням законів та нормативів. Виконавчий комітет стає центром координації цивільного захисту, готовим управляти діями в разі воєнного конфлікту. Фінансування заходів цивільного захисту зросло значно, відображаючи збільшену увагу влади до безпеки та готовності до надзвичайних ситуацій. Виділення коштів

на попередження та ліквідацію надзвичайних ситуацій є пріоритетом, що свідчить про активну участь громади в забезпеченні власної безпеки. Розглянемо далі особливості взаємодії Виконавчого комітету Диканської селищної ради с. Байрак із органами державної влади та населенням.

2.2. Взаємодія органу місцевого самоврядування з органами державної влади та населенням

Взаємодія виконавчого комітету Диканської селищної ради з органами державної влади та громадськістю є важливим аспектом ефективного управління містами та іншими адміністративними одиницями. Цей процес сприяє забезпеченню відкритості, прозорості, врахуванню інтересів громадян і підвищенню якості прийнятих рішень.

В умовах війни, він став посередником між населенням та державою, а також між населенням та іншими організаціями. Відтак, виконавчий комітет Диканської селищної ради співпрацює з місцевими депутатами та обласними органами управління для розробки та впровадження програм розвитку селища, а також для отримання фінансової та організаційної підтримки у реалізації проектів. Відобразимо в табл. 2.3 аналіз взаємодії із державною владою.

Аналіз взаємодії виконавчого комітету Диканської селищної ради з державною владою виявляє як позитивні, так і негативні аспекти співробітництва. Переваги включають забезпечення законності та можливість отримання фінансової підтримки для розвитку місцевих програм. Однак, існують значні недоліки, такі як недостатня доступність інформації, бюрократія в процесі фінансової взаємодії, необґрунтовані втручання та адміністративний тиск з боку державних органів. Співпраця між виконавчим комітетом та державою, хоча і важлива для вирішення спільних проблем, часто характеризується неефективною комунікацією та недосягненням консенсусу. Ці проблеми потребують уваги та вдосконалення механізмів співробітництва для підвищення ефективності управління та забезпечення потреб громади.

Таблиця 2.3

Аналіз взаємодії виконавчого комітету Диканської селищної ради з державною владою

Аспект	Опис	Переваги	Недоліки
Інформаційна взаємодія	Виконавчий комітет отримує інформацію від державної влади про нормативні акти, програми, проекти, гранти тощо.	Забезпечення законності діяльності. Можливість участі в програмах та проектах.	Недостатня доступність інформації. Затримка в отриманні інформації.
Фінансова взаємодія	Виконавчий комітет отримує субвенції та дотації з державного бюджету.	Співфінансування місцевих програм та проектів. Забезпечення соціальних гарантій.	Бюрократія. Недостатнє фінансування.
Контрольна взаємодія	Державна влада здійснює контроль за діяльністю Виконавчого комітету.	Забезпечення законності та ефективності діяльності.	Необґрунтовані втручання. Адміністративний тиск.
Співпраця	Виконавчий комітет співпрацює з державною владою з різних питань, наприклад, з питань оборони, цивільного захисту, охорони здоров'я, освіти тощо.	Об'єднання зусиль для вирішення спільних проблем. Покращення координації дій.	Недосягнення консенсусу. Неефективна комунікація.

Джерело: узагальнено автором

Виконавчий комітет Диканської селищної ради зайняв активну позицію в допомозі військовим взявши на себе відповідальність в організації гуманітарної допомоги ВПО, заходах волонтерства та підтримки земляків на фронті. У Додатку В відображено квитанції про збори для мешканців села, які служать в ЗСУ. Також громада не залишилась осторонь в допомозі ВПО не лише із продуктами та одягом, але і з пошуком помешкання та роботи. Від так, з цією метою було розроблено анкету (Додаток Г) на основі якої реалізувались відповідні заходи. Відобразимо в табл. 2.4 аспекти взаємодії виконавчого комітету Диканської селищної ради з органами державної влади та населенням.

Таблиця 2.4

Взаємодія виконавчого комітету Диканської селищної ради з населенням

Напрямок взаємодії	Характеристика	Результат
Організація пункту незламності	Директор школи керує пунктом незламності, що знаходиться у підвалі школи	Забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій, включаючи воєнний стан
Організація благодійної ярмарки	Регулярно проводиться благодійна ярмарка з метою підтримки ЗСУ	Збір коштів для потреб Збройних Сил України, підвищення патріотичного духу в громаді
Участь дітей та шкіл у благодійних заходах	Діти та школи беруть активну участь у благодійних заходах для підтримки ЗСУ	Виховання патріотизму серед молодого покоління, підтримка важливих справ у громаді
Організація вшанування полеглих воїнів	Староста та інші представники громади організують вшанування полеглих воїнів	Підтримка пам'яті та гідне ставлення до тих, хто віддав життя за країну
Комунікація щодо військового обов'язку та мобілізації	Адміністратор організує видачу повісток та повідомляє населення про військові питання	Інформування населення про військові обов'язки, виконання мобілізаційних заходів

Джерело: узагальнено автором

Взаємодія виконавчого комітету Диканської селищної ради з населенням є живим та ефективним, спираючись на ряд практичних ініціатив та спільних заходів. Пункт незламності, розміщений у підвалі школи та керований директором, відображає важливий аспект готовності до надзвичайних ситуацій. Його постійна готовність до функціонування свідчить про турботу місцевої влади про безпеку громади. Благодійна ярмарка, організована регулярно, є яскравим прикладом взаємодії місцевої влади та населення з метою підтримки Збройних Сил України. Це демонструє високий рівень соціальної відповідальності та підтримки громадського духу. Участь дітей та шкіл у ярмарку та інших благодійних заходах, що спрямовані на підтримку ЗСУ, свідчить про виховання патріотизму та відповідального ставлення до важливих справ серед молодого покоління. Організація урочистих заходів, спрямованих на вшанування полеглих воїнів, свідчить про

турботу місцевої влади про пам'ять та гідне ставлення до тих, хто віддав своє життя за країну. Напрямки комунікації щодо військового обов'язку та виконання мобілізаційних заходів показують організованість та ефективність взаємодії між місцевими органами та центральними установами державної влади.

Водночас, дослідження відкритих інтернет-джерел показало, що окрім сторінки в соціальній мережі Facebook, виконавчий комітет Диканської селищної ради не має іншого інформаційного джерела. Відтак, доступ до бюджету громади, розподілу ресурсів на цивільний захист в умовах воєнного стану, а також результати співпраці місцевого самоврядування із державними органами не доносяться до населення. Даний аспект негативно впливає на демократичність виконавчого комітету та дотримання принципу прозорості у веденні діяльності.

У виконавчому комітеті Диканської селищної ради відсутній відокремлений підрозділ, що займається зв'язками з громадськістю, а відтак, комунікаціями займаються працівники самостійно в межах своїх посадових обов'язків.

Узагальнимо в табл. 2.5 основні проблеми з якими зіткнулось місцеве самоврядування с. Байрак в умовах воєнного стану та їхній вплив на громаду.

Найбільше занепокоєння у населення і місцевої влади викликає ризик здійснення ракетних обстрілів з боку країни-агресора, що може призвести до серйозних пошкоджень об'єктів критичної інфраструктури, житла, адміністративних будівель, господарських споруд. Такі терористичні акти несуть безпосередню загрозу життю людей, тож вимагають вжиття заходів, пов'язаних з посиленням безпеки населення. Війна негативно впливає на економічне життя: люди втрачають бізнес і роботу, залишаються без засобів існування і медичної допомоги, що спричиняє гуманітарну кризу. Місцева влада, таким чином, має втілювати в життя заходи гуманітарної допомоги, дбати про джерела тепла, води, створення продовольчих резервів, забезпечення ліками і транспортом для евакуації.

Таблиця 2.5

Ключові проблеми місцевого самоврядування в умовах воєнного стану

Ключова проблема	Характеристика	Вплив	Оцінка проблеми			
			рівень впливу	ймовірність настання	коефіцієнт вагомості	оцінка
Безпека та оборона	Загроза військової агресії, терористичні акти, загострення конфлікту	Загроза життю та безпеці громадян	3	1	0,17	0,68
Недостатня доступність інформації	Відсутність чіткої та достатньої інформації про дії місцевого самоврядування та урядових заходів у воєнний період.	Ускладнює прийняття рішень та обмежує можливості громади у взаємодії з владою.	3	3	0,16	0,96
Гуманітарна криза	Необхідність забезпечення харчування, медичної допомоги, притулку	Загроза життю, здоров'ю та добробуту громадян	2	2	0,13	0,52
Економічна нестабільність	Зменшення виробництва, рост цін, втрати робочих місць	Збитки для бізнесу, збільшення безробіття	2	2	0,15	0,6
Соціальна напруга	Подолання відчуття страху, недовіра між громадянами, соціальні протистояння	Вплив на психологічний стан та добробут громадян	3	3	0,12	0,72
Обмеження доступу до освіти	Закриття шкіл, неможливість забезпечення освіти дітей	Обмеження можливостей навчання та розвитку дітей	2	2	0,13	0,52
Недостатність медичних ресурсів	Нехватка медичного персоналу, медикаментів та медичного обладнання	Загроза життю та здоров'ю громадян	2	3	0,14	0,7

Джерело: узагальнено автором

Відобразимо на рис. 2.5. основні проблеми взаємодії місцевого самоврядування з мешканцями с. Байрак в умовах воєнного стану.

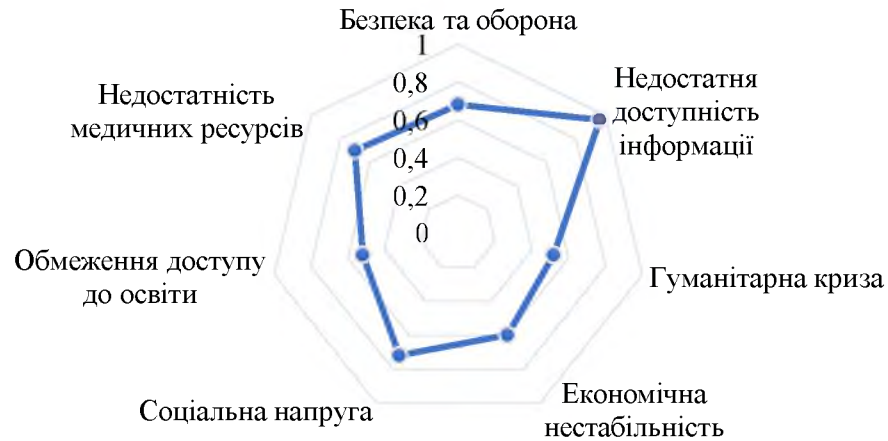

Рис. 2.5. Основні проблеми взаємодії місцевого самоврядування з мешканцями с. Байрак в умовах воєнного стану

Джерело: узагальнено автором.

Найбільш серйозними проблемами, з якими зіткнулося місцеве самоврядування с. Байрак, є недостатня доступність інформації (оцінка 0,96) та соціальна напруга (оцінка 0,72). Ці проблеми вказують на необхідність поліпшення комунікаційних процесів та розроблення стратегій зменшення соціальних конфліктів у громаді. Крім того, безпека та оборона (оцінка 0,68) та недостатність медичних ресурсів (оцінка 0,7) також є серйозними проблемами, які вимагають негайних заходів з боку органів державної влади та місцевого самоврядування для захисту і підтримки громади в умовах воєнного стану. Гуманітарна криза (оцінка 0,52), економічна нестабільність (оцінка 0,6) і обмеження доступу до освіти (оцінка 0,52) також потребують уваги, проте їх вплив не настільки критичний, як інших аспектів. Загалом, високі оцінки проблем вказують на потребу в комплексних заходах та співпраці між урядовими та громадськими організаціями для ефективного розв'язання нагальних питань в громаді.

Таким чином, стан взаємодії виконавчого комітету Диканської селищної ради з органами державної влади та громадськістю виявляє як позитивні, так і негативні аспекти. За одним боком, ініціативи та заходи комітету, спрямовані на підтримку військових та зміцнення громадського духу, свідчать про активність та соціальну відповідальність. Однак, відсутність ефективної комунікації та доступу до інформації про діяльність комітету породжує проблеми у забезпеченні прозорості та демократичності в управлінні. Необхідно підвищити рівень доступності інформації, встановити механізми активної комунікації з громадськістю, а також розглянути створення відокремленого підрозділу зв'язків з громадськістю для покращення взаємодії та сприяння розвитку громади.

2.3. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану

Умови воєнного стану ставлять перед виконавчим комітетом Диканської селищної ради низку важливих викликів і завдань, що потребують стратегічного та ефективного керівництва для забезпечення безпеки та добробуту мешканців. Проведене дослідження показало, що в умовах воєнного стану перед виконавчим комітетом Диканської селищної ради виникли проблеми, які потребують негайного вирішення. Перед розглядом перспектив його розвитку в цих умовах, важливо визначити стратегічні напрямки, які дозволять ефективно відповісти на потреби громади та забезпечити її безпеку та добробут, рис. 2.6.

Наведена стратегія розвитку Диканської територіальної громади в умовах воєнного стану є цілеспрямованою та комплексною. Вона спрямована на забезпечення безпеки, добробуту та стабільності громади, управління економічними та соціальними викликами. Шляхом організації громадських заходів, розвитку гуманітарних програм та ефективної співпраці з військовими та правоохоронними органами прогнозується покращення рівня безпеки та добробуту населення.

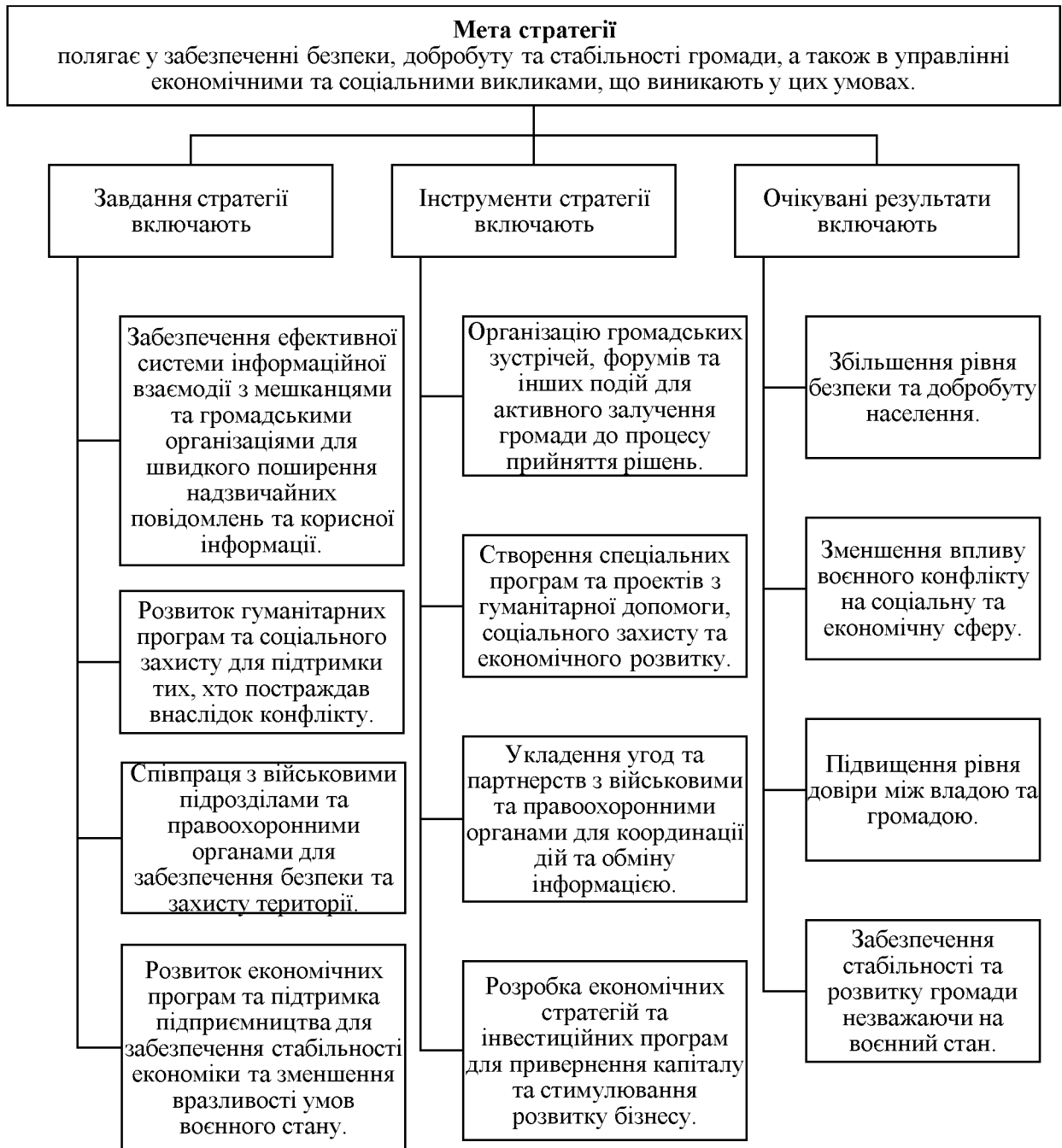

Рис. 2.6. Стратегічні напрямки розвитку Диканської територіальної громади в умовах воєнного стану

Джерело: узагальнено автором.

Очікувані результати також передбачають зменшення впливу воєнного конфлікту на соціальну та економічну сферу, підвищення рівня довіри між владою та громадою, а також забезпечення стабільності та розвитку громади в умовах воєнного стану.

Обґрунтуємо далі особливості реалізації стратегії розвитку.

В умовах воєнного стану важливо, щоб громада була належним чином проінформована про ситуацію та дії влади. Розробка механізмів швидкого та ефективного сповіщення про надзвичайні ситуації та поширення корисної інформації є важливим елементом забезпечення громадської безпеки та довіри до влади. На нашу думку, для реалізації даного заходу не достатньо встановити сирену, необхідно забезпечити комунікацію через офіційний сайт, сформувати графік регулярних звітів та зустрічей з населенням, а також залучити громадськість до участі в комісіях та радах.

Розвиток системи гуманітарної допомоги та соціального захисту населення є невід'ємною частиною діяльності комітету. В умовах воєнного конфлікту зростає потреба у гуманітарних програмах, допомозі людям, які опинилися в складних життєвих обставинах, та забезпеченні соціального захисту для уразливих категорій населення.

Важливо розвивати систему підтримки та співпраці з військовими підрозділами та органами правопорядку. Виконавчий комітет повинен активно співпрацювати з армією та правоохоронними органами для забезпечення безпеки та захисту території селища від зовнішніх загроз. У Додатку Д відображено напрямки вдосконалення комунікативного простору.

Крім того, важливо розвивати механізми економічного відновлення та підтримки підприємництва. В умовах воєнного стану економіка стає вразливою, тому комітет повинен активно працювати над створенням сприятливих умов для розвитку бізнесу та залучення інвестицій. Відповідно до наведених заходів та рекомендацій, сформуємо в табл. 2.6 програму заходів, орієнтованих на розвиток місцевого самоврядування.

Запропонована програма заходів розвитку виконавчого комітету Диканської селищної ради в умовах воєнного стану включає широкий спектр ініціатив для забезпечення безпеки, соціального захисту, економічного розвитку та координації з військовими та правоохоронними органами. Очікувані результати включають підвищення довіри до влади, зменшення

гуманітарної кризи, поліпшення рівня життя населення, підвищення рівня безпеки та ефективно залучення інвестицій для стимулювання розвитку бізнесу та економіки громади.

Таблиця 2.6

Програма заходів розвитку Диканської територіальної громади в умовах воєнного стану

Інструмент	Захід його реалізації	Відповідальний	Очікуваний результат
Організація громадських зустрічей, форумів та інших подій для активного залучення громади до процесу прийняття рішень	Проведення щомісячних зустрічей з громадою. Створення онлайн-платформи для обміну думками та пропозиціями. Залучення представників громади до роботи в комісіях та радах	Виконавчий комітет	Підвищення рівня довіри до влади. Збільшення участі громадян у прийнятті рішень. Покращення обізнаності населення про діяльність влади
Створення спеціальних програм та проєктів з гуманітарної допомоги, соціального захисту та економічного розвитку	Розробка програми гуманітарної допомоги для людей, постраждалих від війни. Створення центру соціального захисту для підтримки вразливих груп населення. Залучення грантів та інвестицій для реалізації проєктів економічного розвитку	Адміністратор та відділ соціального захисту і економічний відділ Диканської селищної ради	Зменшення гуманітарної кризи. Підвищення рівня життя населення. Стимулювання розвитку економіки громади
Укладення угод та партнерств з військовими та правоохоронними органами для координації дій та обміну інформацією	Укладення меморандуму про співпрацю з військовими та правоохоронними органами. Створення спільного штабу для координації дій. Регулярний обмін інформацією з питань безпеки та оборони	Виконавчий комітет, військові та правоохоронні органи	Покращення координації дій з питань безпеки. Зменшення ризиків терористичних актів та диверсій. Підвищення рівня захисту населення
Розробка економічних стратегій та інвестиційних програм для привернення капіталу та стимулювання розвитку бізнесу	Розробка стратегії економічного розвитку громади. Створення інвестиційного паспорта громади. Проведення інвестиційних форумів та конференцій	Економічний відділ Диканської селищної ради	Збільшення обсягів інвестицій. Створення нових робочих місць. Стимулювання розвитку бізнесу

Джерело: узагальнено автором.

Програма спрямована на зміцнення внутрішньої і зовнішньої безпеки, розвиток соціальних та економічних аспектів життя громади та сприяння партнерству з ключовими структурами для ефективної координації дій.

Водночас для реалізації наведених заходів, виникає потреба не лише в організації діяльності виконавчого комітету, але і в зміні у його повноваженнях. Відобразимо в табл. 2.7 перспективи розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Таблиця 2.7

Перспективи розвитку місцевого самоврядування Диканської територіальної громади в умовах воєнного стану

Можливість	Опис	Переваги	Ризики
Збільшення повноважень	Виконавчий комітет може отримати додаткові повноваження для забезпечення оборони та захисту населення.	Більш ефективно реагування на надзвичайні ситуації. Покращення координації дій різних служб.	Зловживання владою. Недостатня компетентність.
Підвищення ефективності роботи	Виконавчий комітет може вдосконалити свою роботу за рахунок оптимізації процесів та використання нових технологій.	Економія ресурсів. Підвищення якості надання послуг.	Опір змінам. Нестача коштів.
Розширення співпраці	Виконавчий комітет може налагодити співпрацю з іншими органами влади, громадськими організаціями партнерами.	Додаткові ресурси для вирішення проблем. Покращення комунікації та обміну інформацією.	Бюрократія. Недосягнення консенсусу.
Підвищення кваліфікації	Члени виконавчого комітету можуть підвищити свою кваліфікацію, щоб краще справлятися з новими викликами.	Більш професійне прийняття рішень. Краще розуміння потреб населення.	Нестача часу та ресурсів. Низька мотивація.

Джерело: узагальнено автором

Перспективи розвитку включають збільшення повноважень для більш ефективного реагування на надзвичайні ситуації та покращення координації дій різних служб. Проте, це може відкрити шлях до зловживання владою та виникнення недостатньо компетентних рішень. Оптимізація роботи та використання нових технологій можуть підвищити ефективність комітету, але зіткнення з опором до змін та нестачею коштів може стати перешкодою.

Розширення співпраці може принести додаткові ресурси та покращити обмін інформацією, але теж може спровокувати бюрократію та ускладнити досягнення консенсусу. Підвищення кваліфікації членів комітету сприятиме більш професійному прийняттю рішень, але вимагатиме додаткових зусиль у вирішенні недоліків, таких як недостатність часу та низька мотивація.

Отже, розвиток місцевого самоврядування в умовах воєнного стану передбачає активну реакцію на надзвичайні обставини, співпрацю з усіма рівнями влади та громадськістю, а також впровадження стратегічних планів дій для забезпечення безпеки та добробуту населення. Важливою складовою є гнучкість, відкритість до співпраці та здатність до швидкого реагування на зміни в ситуації. Загалом, перспективи розвитку полягають у побудові ефективних механізмів взаємодії з громадою, забезпеченні безпеки та соціального захисту населення, розвитку економіки та сприянні стабільності на території. Саме ці напрямки дозволять місцевій владі ефективно відповісти на виклики сучасності та забезпечити стабільність та добробут громади.

ВИСНОВКИ

В даній роботі відображено обґрунтування теоретичних аспектів та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку місцевого самоврядування в умовах воєнного стану та сформовано наступні висновки.

1. Поняття місцевого самоврядування та його правове регулювання в Україні є важливими складовими демократичного розвитку країни. Місцеве самоврядування є важливим елементом політичної системи, що передбачає делегування владних повноважень на місцевому рівні. Це поняття означає відповідальність і участь громади у вирішенні питань, що стосуються їхнього життя та розвитку території. Місцеве самоврядування сприяє зміцненню демократичних процесів, оскільки воно надає можливість громаді самостійно впливати на своє оточення та приймати рішення за місцем проживання. Відображаючи різноманітні аспекти суспільного життя, місцеве самоврядування допомагає забезпечити ефективне функціонування громад і вирішення їхніх потреб і проблем. Підтримка та розвиток місцевого самоврядування є важливим кроком у зміцненні демократії та побудові справедливого суспільства.

2. Нормативно-правова база забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні є важливим інструментом для забезпечення ефективного управління та розвитку місцевих громад. Обмеження режиму воєнного стану щодо місцевого самоврядування має бути обґрунтованим, обмеженим та тимчасовим. Збереження принципів демократії та самоврядування є важливим для забезпечення стабільності та ефективного управління в періоди кризи чи загрози. Робота місцевого самоврядування в умовах воєнного стану вимагає від органів влади та громадянського суспільства великої відповідальності, координації та мобілізації ресурсів. Це виклик, який вимагає не лише реакції на поточні події, але й розвиненості стратегічного мислення та готовності до довготривалої роботи над відновленням та розвитком громад.

3. Байрак – село в Україні, у Полтавському районі Полтавської області. До 2020 р. орган місцевого самоврядування – Байрацька сільська рада, після реорганізації було створено старостат, до якого увійшли с. Байрак, с. Одаріківка, с. Петренки із загальним населенням 480 осіб. Організаційна структура виконавчого комітету Диканської селищної ради включає ключові посади, які забезпечують ефективну діяльність та керівництво органом місцевого самоврядування. Виконавчим комітетом призначено відповідальну особу за звучання сирени в селі під час сигналу «Повітряна тривога». З метою забезпечення цілодобового функціонування, організовано чергування із веденням відповідного журналу та графіку.

4. В контексті введення воєнного стану зміна повноважень виконавчого комітету Диканської селищної ради набуває критичного значення для забезпечення безпеки, порядку та ефективного управління на території. Воєнний стан вимагає оперативної реакції владних структур, зокрема місцевого самоврядування. Однією з ключових функцій виконавчого комітету є організація діяльності місцевих служб безпеки, у тому числі поліції, пожежної охорони, швидкої допомоги та інших, а також координація зв'язку з військовими частинами та іншими правоохоронними органами. Зміна повноважень передбачає розширення компетенції щодо забезпечення безпеки громади, здійснення евакуаційних заходів, контролю за додержанням законів та нормативів. Виконавчий комітет стає центром координації цивільного захисту, готовим управляти діями в разі воєнного конфлікту. Фінансування заходів цивільного захисту зросло значно, відображаючи збільшену увагу влади до безпеки та готовності до надзвичайних ситуацій. Виділення коштів на попередження та ліквідацію надзвичайних ситуацій є пріоритетом, що свідчить про активну участь громади в забезпеченні власної безпеки.

5. Стан взаємодії виконавчого комітету Диканської селищної ради з органами державної влади та громадськістю демонструє як позитивні, так і негативні аспекти. Ініціативи та заходи комітету, спрямовані на підтримку військових та зміцнення громадського духу, свідчать про активність та

соціальну відповідальність. Однак, відсутність ефективної комунікації та доступу до інформації про діяльність комітету породжує проблеми у забезпеченні прозорості та демократичності в управлінні. Необхідно підвищити рівень доступності інформації, встановити механізми активної комунікації з громадськістю, а також розглянути створення відокремленого підрозділу зв'язків з громадськістю для покращення взаємодії та сприяння розвитку громади.

6. Розвиток місцевого самоврядування в умовах воєнного стану передбачає активну реакцію на надзвичайні обставини, співпрацю з усіма рівнями влади та громадськістю, а також впровадження стратегічних планів дій для забезпечення безпеки та добробуту населення. Важливою складовою є гнучкість, відкритість до співпраці та здатність до швидкого реагування на зміни в ситуації. Загалом, перспективи розвитку полягають у побудові ефективних механізмів взаємодії з громадою, забезпеченні безпеки та соціального захисту населення, розвитку економіки та сприянні стабільності на території. Саме ці напрямки дозволять місцевій владі ефективно відповісти на виклики сучасності та забезпечити стабільність та добробут громади.